

de Ysbreeker

naamgever aan een stalling voor een ijsbreker, een herberg, een café en een bouwmaatschappij

Op grond buiten de Singelgracht ontstond in de derde kwart van de 19e eeuw De Pijp. Dat moesten oorspronkelijk chique huizen worden voor de gegoede burgerij, maar door de plotselinge dood van initiatiefnemer Samuel Sarphati werden de plannen overgenomen door Bouwmaatschappij Nederland. Door de zucht naar makkelijk geld verdienen ontstonden toen al snel straten met revolutiebouw, slechte woningen, slecht gebouwd. We hebben het dan over straten als de Govert Flinckstraat en de Jan Steen-, Van der Helst- en Van der Heijdenstraten.

Buiten de Ceintuurbaan zette zich dat in het laatste kwart van de 19e eeuw voort met nog meer revolutiebouw, zo mogelijk nog slechter. We noemen de Rustenburger- en Kuipersstraat.

De stedelijke overheid liet onder druk van overheersend conservatieve en liberale gemeenteraden elke kans om te sturen bij voorbaat liggen. Mensen als baron Tindal, directeur van Publieke Werken zette zonder bedenken zijn handtekening onder tekeningen die tot de afgrijselijkste woonblokken van de stad hebben geleid.

Aan de andere oever van de Amstel kwam dat anders te liggen. In diezelfde periode bouwde Adolph Wilhelm Krasnapolsky een nieuw woonhuis aan de Weesperzijde dat de familie in 1878 betrok. Hij had met lede ogen bekeken wat aan de overzijde gebeurde en trommelde een aantal mensen op die bouwgrond hadden gekocht aan en achter de Weesperzijde. Die wist hij te bewegen dat zij zich con-

Wij hebben geprobeerd de verwarring tussen herberg, café-restaurant en bouwmaatschappij uit te drukken in verschillende schrijfwijzen.

De Ysbreker = de herberg naast Lockhorst

De IJsbreker = het café van 1885 op dezelfde plaats als de herberg

De IJsbreker = de bouwmaatschappij

firmeerden aan zelfopgelegde bouwvoorschriften, alleen maar om te voorkomen dat hetzelfde hier zou gebeuren als aan de overkant van de Amstel. En hij kreeg ze zover! Op 12 december 1881 ver-

▲ *De Weesperzijde eind 19e eeuw; het huis met het torentje staat op de hoek van de Ruyschstraat, achter de bomen zien we in de verte de zijgevel van het Amstel Hotel en de tramrails zijn die van de paardentram*

scheen hij met nog zeven gelijkgestemden voor notaris Jukkenekke en werd de NV Bouwmaatschappij De IJsbreker opgericht en werden 578 aandelen á f1000 volgestort. Aanwezig waren, behalve Krasnapolsky, koopman en winkelier Hendrik Willem Nijman (opvolger Hajenius), August Volmer, compagnon en zwager van Krasnapolsky, Bernard Carels, sigarenfabrikant, Wouter Krabbendam, kandidaat-notaris, makelaar

Simons namens Cornelis Kuyken uit Nieuwer-Amstel en Frederik Kanne jr. namens dr. Harttenroth uit Brussel. Het leeuwendeel nam juffrouw Vervetjes, herbergierster in Diemen, voor haar rekening met 193 aandelen.

De doelstelling van de maatschappij was: “het exploiteren van de in eigendom zijnde onroerende goederen door verkoop, aankoop, ruilen, bebouwen, verhuren of anderszins”. Het was niet de bedoeling iemand iets in de weg te leggen die speculatief wilde bouwen, alleen maar bepalen wát ze bouwden, namelijk kwaliteitshuizen.

Een stukje geschiedenis bij het schilderij op de omslag

Aan de oostoever van de Amstel ter hoogte van herberg Lockhorst was een halteplaats van de trekschuiten richting het Gooi. Naast Lockhorst stond nog een boerderij die in de loop der jaren een rol ging spelen bij het trekschuitverkeer. Daar werden ‘s zomers alle attributen opgeslagen voor het breken van het ijs in de winter, inclusief de door de stad gebouwde ijsbreker. Van lieverlee werd die boerderij aangeduid als De Ysbreker en veranderde eveneens in een herberg. Op diezelfde plek staat nu café De IJsbreker.

Als u de moeite wilt nemen dat eens te controleren, dan bezoekt u behalve de Weesperzijde tot de Grensstraat ook de achterliggende wijk tussen Wibautstraat en Amstel.

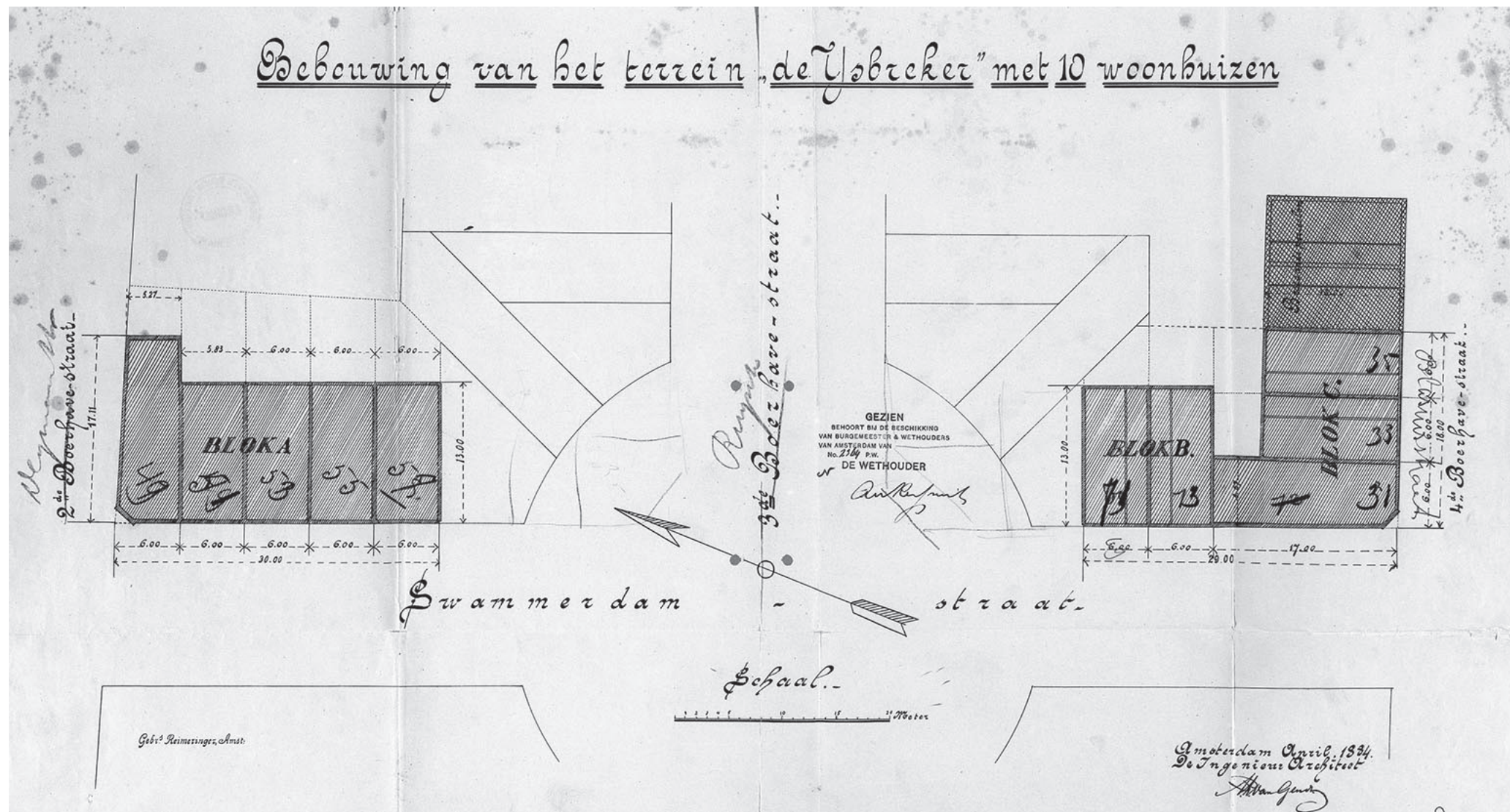
Bouwmaatschappij De IJsbreker zelf bouwde in 1885 o.a. een door A.L. van Gendt getekend universeel blokje huizen dat in een aantal straten verwezenlijkt werd. Het bestond minimaal uit drie huizen maar kon naar believen uitgebreid worden. Ze stonden in de Tweede Boerhaavestraat (Deymanstraat), Derde Boerhaavestraat (Ruyschstraat), Vierde Boerhaavestraat (Blasiusstraat) en Swammerdamstraat.

- ▼ Adolph Wilhelm Krasnapolsky, initiatiefnemer van Bouwmij De IJsbreker
- ▲ Swammerdamstraat 47 en hoger, hoek Deymanstraat (foto: a’ damopdekaart)

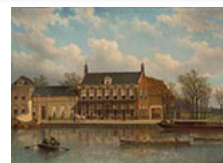

▼▲ Kruising Ruyschstraat-Swammerdamstraat, zoals opgeleverd en zoals opgeofferd aan verkeer en tram; onder voorbeelden Weesperzijde

- ▲ Situatieschets van de huizenblokken die A.L. van Gendt in de Swammerdam-, Deyman- en Blasiusstraat voor De IJsbreker tekende; in het midden de grandiose kruising van Swammerdam- en Ruyschstraat waar de lantaarn kwam

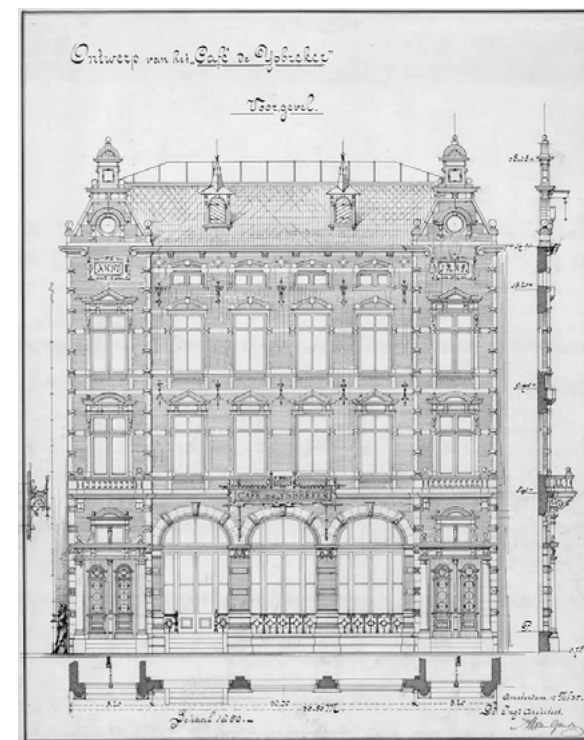
In Amstelodamum jaargang 47 (1954) beschreef historica Isa van Eeghen de geschiedenis van de herbergen Lockhorst en de IJsbreker op pagina's 60 t/m 75. Klik de afbeelding links om dat te lezen

Café De IJsbreeker

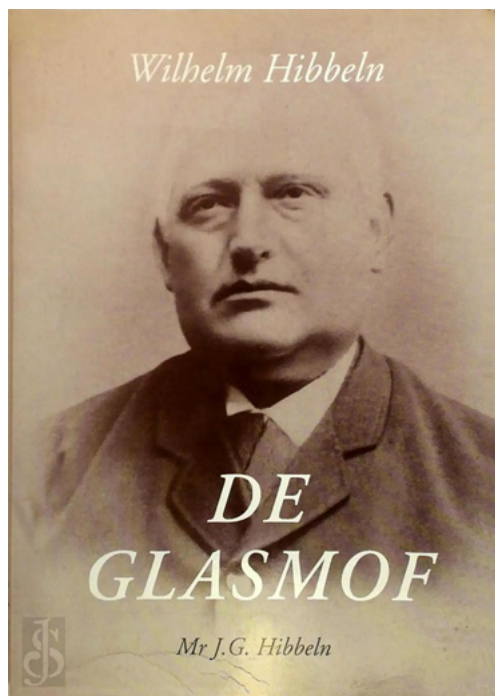
In 1880 legde een brand de herberg De Ysbreeker in de as en die zou niet meer in dezelfde vorm herbouwd worden. Architect A.L. van Gendt kreeg in 1884 de opdracht van Bouwmaatschappij De IJsbreeker om in de rooilijn van de rap verstedelijkte Weesperzijde een nieuwbouw te tekenen. In 1885 opende café-restaurant De IJsbreeker zijn deuren maar wie destijds de uitbater was, is niet bekend, wel dat de drankvergunning op naam van Nijman en Krasnapolsky stond. Het hele complex is later gekocht door Wilhelm Hibbeln

(1847-1903). Dat was een van die Duitse ondernemers die medio 19e eeuw uitweken naar Nederland en dan vooral in Amsterdam emplooi vonden. Hij richtte in 1869 aan de Weesperzijde een groothandel in gasverlichtingsartikelen en verpakkingsglas. Zijn eerste bedrijfspand was de voormalige herberg De Lockhorst, buurman van De Ysbreeker. Dat werd al snel te benauwd en verhuisde hij naar de Eerste Boerhaavestraat 4-6. Hij nestelde zich zo dicht mogelijk in de buurt van station Rhijnspoor met de nieuwe treinverbinding naar Duitsland, waar al zijn goederen voor zijn groothandel vandaan kwamen. Aan het rangeeremplacement liet Hibbeln twee grote pakhuizen bouwen. In de Eerste Oosterparkstraat en in Duitsland volgde nog metaalwarenfabrieken. Aan het eind van zijn leven had Hibbeln meer dan 1400 man in dienst. Voor de Amsterdammers was hij “de Glasmof”, die drie decennia alleen-leverancier was van alles voor de gasverlichting. Als zijn nazaat niet een boek over de man en zijn werk had geschreven, was hij totaal vergeten.

- ▲ Architectentekening voorgevel van de IJsbreeker door A.L. van Gendt (SAA)
- ◀ Recente foto van de IJsbreeker zoals weer hersteld als café (SAA)

Café De IJsbreker was een privéspeeltje van Hibbeln, net als het badhuis aan de overkant: Amsteldijk 25. Niet dat hij in een van beide een vinger krom maakte, daar had hij zijn mensen voor. Hij ontwikkelde zich vanaf 1901 ook nog als handelaar in onroerend goed en als projectontwikkelaar en in die hoedanigheid kwam hij in beeld bij Krasnapolsky. Die had eind 1892 zijn tweede bouwmaatschappij opgericht: De Ringvaart. Aandeelhouders waren opnieuw Krasnapolsky

en August Volmer, aangevuld met Benjamin Bergman Carels, zoon van de Carels van De IJsbreker, Franciscus Johannes Nijman, zoon van Hendrik Willem en eveneens werkzaam bij Hajenius en nog enkele kleine beleggers. Doelstelling was gelijk aan die van De IJsbreker, namelijk kwaliteitsbouw, ook in het in 1896 geannexeerde deel van Nieuwer-Amstel, van Grensstraat tot de ringvaart van de Watergraafsmeer. De naam van Hibbeln duikt in de archiefstukken van De IJsbreker/De Ringvaart voor het eerst in 1901 op maar het wordt niet duidelijk of hij ook een rol in het bestuur vervulde. Hibbeln was ook de man die op de kruising Ruyschstraat-Swan-

merdamstraat een grote gietijzeren lantaarn met onderin een fontein spendeerde. De gemeente Amsterdam bewoog hem nog tot een kleine uitbreiding; het bassin van de fontein werd uitgevoerd als paardendrinkbak. Helaas heeft dit straatmeubilair het loodje gelegd toen lijn 3 in 1946 door de Ruyschstraat ging rijden.

In 1903 had het stadsbestuur een duidelijke beleidslijn uitgestippeld hoe en wat er gebouwd kon worden in het uitbreidingsgebied en kon Hibbeln tot exploitatie overgaan. Ook hij confirmeerde zich aan de ideeën van Krasnapolsky en bouwde grote hoeveelheden woningen en bedrijfsgoed in het uitbreidingsgebied. Daaronder veel woningen voor zijn personeel. Verder was ook hier het bouwen de doelstelling en werd later verkocht of verhuurd. Bouwmaatschappij De Ringvaart liquideerde zichzelf in 1924, omdat ze niet van plan was om ook in de volgende staduitbreiding actief te zijn.

- ▲ Omslag van het boek dat een kleinzoon van Hibbeln over zijn grootvader schreef; klik de afbeelding voor een artikel over Hibbeln door André Horlings
- De Weesperzijde aan het eind van de 19e eeuw, de verstedelijking in volle gang

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

